

Z orzecnictwa Sądu Najwyższego

Dr Eliza Maniewska

Uniwersytet Warszawski

ORCID: 0000-0002-8101-7351

e-mail: e.maniewska@wpia.uw.edu.pl

Czynności pracownika będącego w podróży służbowej objęte ochroną ustawy wypadkowej

Activities of an employee on a business trip covered by the Accident at Work Act

Streszczenie

Opracowanie dotyczy rozróżnienia pojęcia wypadku przy pracy oraz pojęcia wypadku w czasie podróży służbowej, zrównanego w zakresie ochrony ubezpieczeniowej z wypadkiem przy pracy. Autorka przedstawia to zagadnienie na tle utrwalonych poglądów orzecznictwa Sądu Najwyższego, a nadto omawia dystynkcje wynikające z najnowszych judykatów z tytułowego zakresu.

Słowa kluczowe

wypadek przy pracy; wypadek zrównany z wypadkiem przy pracy; podróż służbowa

JEL: K31

Abstract

The study deals with the distinction between the notion of an accident at work and the notion of an accident during a business trip, which is treated as an accident at work for security purposes. The author examines the issue in the light of the established case law of the Supreme Court and also discusses the distinctions arising from recent case law in the title area.

Key words

accident at work; accident equivalent to an accident at work; business trip

Przypomnijmy, że zgodnie z art. 3 ust. 1 ustawy z 30 października 2002 r. o ubezpieczeniu społecznym z tytułu wypadków przy pracy i chorób zawodowych, tekst jedn. Dz.U. z 2022 r., poz. 2189 ze zm. (dalej: ustawa wypadkowa) za wypadek przy pracy uważa się nagłe zdarzenie wywołane przyczyną zewnętrzną powodujące uraz lub śmierć, które nastąpiło w związku z pracą: 1. podczas lub w związku z wykonywaniem przez pracownika zwykłych czynności lub poleceń przełożonych; 2. podczas lub w związku z wykonywaniem przez pracownika czynności na rzecz pracodawcy, nawet bez polecenia; 3. w czasie pozostawiania pracownika w dyspozycji pracodawcy w drodze między siedzibą pracodawcy a miejscem wykonywania obowiązku wynikającego ze stosunku pracy.

Na mocy art. 3 ust. 2 pkt 1 ustawy wypadkowej na równi z wypadkiem przy pracy traktuje się jednak także wypadek, któremu pracownik uległ w czasie podróży służbowej w okolicznościach innych niż określone w art. 3 ust. 1 ustawy, chyba że wypadek został spowodowany postępowaniem pracownika, które nie pozostaje w związku z wykonywaniem powierzonych mu zadań. Co istotne, rozróżnienie to oznacza, że pracownik, który pozostaje w podróży służbowej, może ulec zarówno wy-

padkowi zrównanemu z wypadkiem przy pracy (art. 3 ust. 2 ustawy wypadkowej), jak i wypadkowi przy pracy w sensie ścisłym (art. 3 ust. 1 ustawy wypadkowej). Potwierdza to najnowsza wypowiedź Sądu Najwyższego z przedmiotowego zakresu, zawarta w wyroku z 4 czerwca 2024 r., III PSKP 26/23, LEX nr 3727644.

W przywołanym judykacie, w ślad za dotychczasowym orzecnictwem wyjaśniono, że w czasie, w którym pracownik wykonuje w trakcie trwania podróży służbowej czynność będącą realizacją jego pracowniczych obowiązków, ochronę w razie wypadku zapewnia mu art. 3 ust. 1 ustawy wypadkowej. Pracownik ulega bowiem wówczas wypadkowi przy pracy, gdyż nie jest ważne, gdzie ta czynność jest przez niego realizowana. Natomiast zestawienie art. 3 ust. 1 i art. 3 ust. 2 ustawy wypadkowej pozwala stwierdzić, że w definicji wypadku zrównanego z wypadkiem przy pracy chodzi o czynności leżące poza sferą spraw zawodowych zakreślonych art. 3 ust. 1, czyli poza sferą spraw związanych z pracą. Tym samym przepis ten rozciąga ochronę wypadkową na czynności ze sfery spraw prywatnych, zaliczając tym samym te okoliczności na użytek art. 3 ust. 2 do sfery spraw służbowych.

Pogląd, że przesłanka ta stanowi rozszerzenie ochrony na sferę spraw leżących zazwyczaj w sferze spraw pry-

watnych, wynika wprost także z tezy wyroku Sądu Najwyższego z 6 grudnia 1990 r., II PRN 10/90, PiZS 1991/4/62. W orzeczeniu tym przyjęto, że art. 3 ust. 2 pkt 1 ustawy wypadkowej zrównuje z wypadkiem przy pracy (zapewniając taką samą ochronę) także przypadki doznania szkody na osobie w wyniku zadziałania przyczyny zewnętrznej podczas wykonywania w czasie podróży służbowej wszystkich czynności ze sfery spraw prywatnych. Na podstawie tego przepisu podlegają więc szczególnej ochronie takie czynności pracownika będącego w podróży służbowej, jak robienie codziennych zakupów, przyrządzanie i spożywanie posiłków, pobyt w hotelu, spacer, itp. (zob. wyrok Sądu Najwyższego z 12 lutego 2004 r., II UK 236/03, LEX nr 390137). Z tego względu, również w uzasadnieniu wyroku z 22 października 2015 r., II UK 370/14, LEX nr 1929085, Sąd Najwyższy przyjął, że za wypadek zrównany z wypadkiem przy pracy uważa się zdarzenie nagłe, wywołane przyczyną zewnętrzną i pozostające w związku czasowym z wykonywaniem podróży służbowej. Tylko bowiem w podróży służbowej – z uwagi na szczególne okoliczności i warunki, w jakich znajduje się pracownik podczas tej podróży – ochrona ubezpieczeniowa obejmuje nie tylko wykonywanie poleconej pracy, lecz również wiele innych czynności wynikających z samego faktu opuszczenia zwykłego środowiska, które to czynności byłyby w normalnych warunkach zaliczone do sfery spraw prywatnych (podobnie Sąd Najwyższy w wyroku z 18 listopada 2011 r., I UK 140/11, OSNP 2012/21-22/269 oraz w uchwale składu siedmiu sędziów z 21 grudnia 1973 r., III PZP 25/73, OSNC 1974/4/64).

W orzecznictwie Sądu Najwyższego jest utrwalony więc pogląd, że różnica między wypadkiem przy pracy

i wypadkiem podczas podróży służbowej dotyczy jedynie okoliczności wypadku, a w szczególności tego, iż wypadek przy pracy powinien pozostawać w związku z pracą, natomiast wypadek podczas podróży służbowej musi się wiązać z wykonywaniem zadań powierzonych na czas podróży służbowej.

W wyroku III PSKP 26/23 Sąd Najwyższy doprecyzował przesłankę związku konkretnej czynności z wykonywaniem zadań powierzonych na czas podróży służbowej. Wskazał, że przy kwalifikowaniu danego zachowania jako pozostającego w związku z podróżą służbową należy badać, czy w łączności z nią pozostawał cel zachowania pracownika, czy też miało ono wyłącznie prywatny charakter. Przy czym zachowaniami niepozostającymi w związku z wykonywaniem powierzonego zadania i sprzecznymi z celem podróży służbowej są te zachowania ze sfery prywatnych spraw pracownika, które nie były konieczne z punktu widzenia celu i warunków odbywania podróży służbowej. Taki przypadek zachodzi przykładowo wtedy, gdy pracownik udaje się do restauracji na kolację z przygodnie poznanymi osobami.

Według Sądu Najwyższego, jako postępowanie niepozostające w związku z wykonywaniem powierzonych zadań, należy zatem rozumieć podjęcie czynności sprzecznej z samym celem wykonania danego zadania (por. wyrok Sądu Najwyższego z 12 kwietnia 2016 r., I UK 100/15, LEX nr 2051471; z 22 października 2015 r., II UK 370/14, LEX nr 1929085; z 18 listopada 2011 r., I UK 140/11; z 8 października 1999 r., II UKN 545/98, OSNAPiUS 2001/1/21; z 6 grudnia 1990 r., II PRN 10/90; z 10 kwietnia 1974 r., III URN 5/74, OSNC 1975/3/44).

Eliza Maniewska, doktor nauk prawnych, adiunkt w Katedrze Prawa Pracy i Polityki Społecznej na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu Warszawskiego; w latach 1998–2023 zatrudniona w Sądzie Najwyższym, ostatnio na stanowisku członka Biura Studiów i Analiz, autorka wielu publikacji z zakresu prawa pracy (procesowego prawa pracy) oraz prawa konstytucyjnego.

Eliza Maniewska, PhD in Law, Assistant Professor in the Department of Labour Law and Social Policy at the Faculty of Law and Administration of the University of Warsaw, 1998–2023 employed in the Supreme Court of Poland, lately as a member of the Supreme Court Research and Analyses Office, author of numerous publications on labour law, procedural labour law and constitutional law.

Księgarnia internetowa Polskiego Wydawnictwa Ekonomicznego
zaprasza na zakupy **z rabatem 15%**

www.pwe.com.pl